

A párkapcsolat típusa és a gyermekvállalás

Bevezetés

A nukleáris családmódel az 1950-es évektől napjainkig meghatározza a családmódellek társadalmi, jogi és vallási szempontú fogalomtárát. Eszerint a családot rendszerint kizárólag a közös háztartásban élő szülők és gyermekeik alkotják (Fields és Lynne 2001). Tekintsük hát át, hogyan alakultak a gyermekszám- és házasságkötési arányok az elmúlt évszázadban.

Az élve születések száma hazánkban az 1900-as évek közepe óta hullámzóan alakul ugyan, de évszázados léptékben vizsgálva összességében csökkenő tendenciát mutat, amely – a mortalitási adatokat is figyelembe véve – a népességszám csökkenését is jelenti. A gyermekvállalási hajlandóság és a vállalás időzítése mögött (a személyes beállítódáson túl) számos gazdasági és társadalmi tényező húzódik meg. A 2008–2009-es világgazdasági válság időszakában szinte minden európai országban csökkent a születésszám, és nemzetközi szinten is érzékelhető volt a gyermekszám visszaesése. A házasságkötések száma Magyarországon az 1980-as évektől egészen a 2010-es évekig évről évre csökkent, azonban az elmúlt néhány esztendőben ez a tendencia megtorpant, sőt, az elmúlt tíz évben kétszer annyi házasságot kötöttek, mint az említett időszakban. A gyermekvállaláshoz a legkedvezőbbnek tartott kapcsolati forma, a házasság tekintetében kimutatták a testi-lelki egészségvédő szerepét is (Kopp és Skrabski 2003, 2021; Balog és Susánszky 2022; Engler 2017).

A házasságkötések számára és a gyermekszületési arányokra a szakpolitikai intézkedések is jelentős hatást gyakorolhatnak, mint például a 2010-es években bevezetett családpolitikai intézkedések és törvénymódosítások, az első házások 2015 januárjától elérhető adókedvezménye vagy a 2019-ben bejelentett babaváró hitel (Pári et al. 2019; Agócs és Balogh 2020; Kapitány és Murinkó 2020).

Az elmúlt néhány évtized társadalmi változásai jelentősen befolyásolták a családok életét és ezáltal közvetve a gyermekek számának alakulását. Az élettársi viszony évtizedek óta egyre nagyobb arányban van jelen a társadalmakban, ami egyfelől a házasságkötések későbbre tolódásával magyarázható, másfelől azonban számos esetben tudatosan e párkapcsolati típus

mellett döntenek a párok (Rohr 2017; Murinkó és Rohr 2018; Kapitány és Murinkó 2020). A rendszerváltás óta az élettársi kapcsolat fokozatosan elfogadott párkapcsolattá vált (Tóth 1999). Az utóbbi években Magyarországon az élettársi kapcsolatok számának növekedése ellen hatottak bizonyos családtámogatásokkal összefüggő gazdasági tényezők, például az ingatlanhoz vagy kedvezőbb hitelkonstrukciókhoz jutás lehetősége házasságban. Emellett a társadalom értékítélete – összefüggésben a házasság magasra értékelésével – sem igazán tartja „helyesnek” a házasság nélküli együttélést. Ezt tovább erősítheti a párkapcsolatra, családi életre való felkészítés lehetősége, amely segíti a tájékozódást a pluralizálódó kapcsolati formák és a különböző család-szerkezetek közötti eligazodásban, valamint a családi szerepekkel kapcsolatos ismeretek, készségek átadásában, fejlesztésében (Komlósi 2014; Engler 2020, Engler et al. 2020).

Hazánkban a gyermekszám pontosan monitorozható a népességszám-nyilvántartásnak köszönhetően, ugyanakkor a gyermekvállalási szándék ennél sokkal puhább módszerekkel térképezhető fel. Különösen igaz ez arra, hogy a házasságok száma sem jelent indikátort, hiszen olyanok is fontolgathatnak gyermekvállalást, akik párkapcsolati vagy élettársi viszonyban állnak egymással. Korábbi kutatások rávilágítanak (Engler 2018; Péterfi 2021; Engler et al. 2022), hogy a párkapcsolatban élők a jövőre vonatkozóan komoly demográfiai potenciálnak számítanak a tervezett gyermekvállalás tekintetében. A Magyar Ifjúság 2020 és a Hungarostudy 2021 adatai alátámasztják, hogy a fiatalok a kétgyermekes családmoddelt preferálják, továbbá hogy a gyermekvállalás jelentősen hozzájárul az egyén boldogságának növekedéséhez (Engler és Pári 2021; Engler et al. 2022). A gyermekvállalási hajlandóságra, illetve a gyermekvállalásra vonatkozó attitűdök megismerése stratégiaileg is fontos, hiszen előre jelezhetik a népességszám alakulását, továbbá az eredmények családpolitikai intézkedéseket is megalapozhatnak.

Noha a korábban végzett mérések foglalkoztak a témával, egyfelől az egyes párkapcsolati státuszokra nem fektettek akkora hangsúlyt, másfelől pedig azon párkapcsolatban élők viszonyulásai, akik jelenleg nem élnek egy háztartásban, különösképp feltérképezetlen területet jelentenek. Jelen cikkünkben arra vállalkozunk, hogy megismerjük a gyermekvállalással, családalapítással kapcsolatos főbb attitűdöket, nem csupán össztársadalmi szinten, hanem az eltérő kapcsolati státusszal rendelkezők körében külön is.

Módszerek

Tanulmányunk alapját a Századvég Alapítvány által a felnőtt magyar lakosság körében végzett hatvanezer fős kvantitatív kutatás képezi. Elemzésünk fő témája tehát a gyermekvállaláshoz és a házassághoz való viszonyulás feltérképezése az eltérő párkapcsolati típusokban élők körében. A válaszadók családi státuszát a szociológiai mérések öt-hat válaszlehetőségből¹ álló kérdéssel állapítják meg, azonban az elmúlt évtizedek említett párkapcsolati átrendeződéseinek tapasztalatai arra sarkalltak bennünket, hogy a Hungarostudy kutatás során is alkalmazott következő négy kategóriában vizsgáljuk a párkapcsolat, illetve a családi állapot típusait: házasságban élők, élettársi kapcsolatban élők, párkapcsolatban, de nem együtt élők² és egyedülállók (Engler et al. 2022).

A Hungarostudy reprezentatív lakossági kutatássorozat, amely 1988 óta hét-, illetve háromévente (1995, 2002, 2005/2006, 2013) vizsgálja a magyar népesség egészségi állapotának alakulását. A 2013-as hullám a korábbi témák mellett a fiatalok párkapcsolati preferenciáit, a házassággal és gyermekvállalással kapcsolatos attitűdjeit is vizsgálta (Szabó et al. 2013). A Századvég által készített kérdőívben eredetileg egy igen széles, tizenöt itemet tartalmazó kérdésre adott választ a lakosság, amelyet az elemezhetőség érdekében az említett négy kategóriába soroltunk. A kategóriák kialakításakor kontrollváltozóként az életvitelszerűen együtt élőkre vonatkozó változókat is bevontuk, a minél pontosabb eredmények elérése érdekében (1. táblázat). Ez a csoportosítás tehát két részre osztja azokat, akik párkapcsolatban vannak. Egyrészt azokra, akik egy háztartásban élnek, másrészt azokra, akik külön élnek. Elemzésünk célja, hogy megismerjük a párkapcsolatban, de nem egy háztartásban élők családtervezési attitűdjeit. Az egyszerűség kedvéért a továbbiak során párkapcsolatban, de nem együtt élőkként hivatkozunk a csoportba tartozókra. Életkori bontás szerint a párkapcsolatban, de nem együtt élők 45,4 százaléka 18–29 éves, 19,2 százalékuk 30–39 éves, 14,4 százalékuk 40–49 éves, 12,8 százalékuk 50–59 éves és 8,4 százalékuk hatvan éven felüli.

¹ hajadon/nőtlen, házas, regisztrált/bejegyzett élettársi kapcsolatban élő, (elvált), özvegy

² A párkapcsolat mint gyűjtőfogalom a köznyelvben rendszerint minden alternatív társas kapcsolati státuszt magában foglal, de tanulmányunkban azokra a társas kapcsolatban élőkre vonatkoztatjuk, akik nem laknak közös háztartásban.

Képzett kategóriák n = 59 484 (releváns választ adók)	Eredeti kategóriák
Házasságban él (n = 28 911) (49 százalék)	Házas (csak polgári házasságot kötött) Házas (csak egyházi házasságot kötött) Házas (egyházi és polgári házasságot is kötött) Özvegy (és újra házasságban él) Elvált (és újra házasságban él)
Élettársi kapcsolatban él (n = 8527) (14 százalék)	Hajadon/nőtlen (jelenleg van párkapcsolata, és együtt élnek) Regisztrált élettársi kapcsolatban él Bejegyzett élettársi kapcsolatban él (csak azonos nemű párok) Elvált (és jelenleg párkapcsolatban él) Özvegy (és jelenleg párkapcsolatban él)
Párkapcsolatban, de nem együtt él (n = 2736) (5 százalék)	Hajadon/nőtlen (jelenleg van párkapcsolata, de nem élnek együtt) Elvált (és jelenleg párkapcsolatban él) Özvegy (és jelenleg párkapcsolatban él)
Egyedülálló (n = 19 310) (33 százalék)	Hajadon/nőtlen (jelenleg egyedülálló, és nem is volt párkapcsolata) Hajadon/nőtlen (jelenleg egyedülálló, de korábban volt párkapcsolata) Elvált (és jelenleg egyedülálló) Özvegy (és jelenleg egyedülálló)

1. táblázat: Az eredeti családi állapot szerinti kategóriák és a belőlük képzett változók

Az egyes párkapcsolati típusok főbb jellemzői, a vallásossággal való összefüggések

A házasságban élők körében vannak a legnagyobb arányban a gyermeket nevelők, a további csoportokban (élettársi kapcsolatban élő, párkapcsolatban, de nem együtt élő, egyedülálló) a gyermektelenek képviselnek nagyobb hányadot.

Kutatási eredmények igazolják, hogy pozitív kapcsolat áll fenn a vallásosság és a tradicionális családi értékek között. A vallásos emberek elutasítóbbak az abortusszal és a házasságon kívüli szexuális kapcsolatokkal szemben, mint a nem vallásosak (Takács és Szalma 2013). Emellett több európai vizsgálat arra jutott, hogy a magukat nem vallásosnak valló nők nagyobb eséllyel gyermektelenek, mint vallásos társaik (Szalma és Takács 2016). Érdeemes tehát a vallásosság dimenzióját is beemelnünk

az elemzésünkbe. A vallásosság tekintetében megállapítható, hogy a házasságban élők körében a legnagyobb a magukat vallásosnak tekintők aránya, míg az egyedülállók körében nagyobb hányaddal szerepelnek a vallásosak, mint a nem vallásosak. Az élettársi vagy párkapcsolatban, de nem együtt élők körében a magukat nem vallásosnak tekintők szerepelnek nagyobb arányban.

A kutatás során a családdal és a házassággal kapcsolatos értékrendet boncolgató kérdéseket az első almintá megkérdezettjei válaszolták meg, a minta nem, kor, iskolai végzettség, településtípus szerint, illetve régiós szinten reprezentálja a teljes magyarországi felnőtt népességet. Az almintá kétharmada (69,8 százalék) egyetért abban, hogy ma Magyarországon népszerű a házasságkötés, e tekintetben nem mutatkozott markáns különbség az eltérő kapcsolati státuszúak körében. Emellett a többség (64 százalék) azt érzi, hogy az utóbbi időben a család, a gyermekvállalás és gyermeknevelés, illetve az anyaság társadalmi megítélése pozitívan változott. Leginkább a házasságok érzik a pozitív változást a családok, a gyermekvállalás és az anyaság társadalmi megítélésében. A vizsgált almintá 78 százaléka számára inkább fontos a házasság intézménye. A csoportok egyenlegeit³ vizsgálva azonban megállapíthatjuk, hogy a legnagyobb szakadék a házasságban élők körében detektálható, míg a legkisebb különbség az egyetértők és az egyet nem értők között az élettársi kapcsolatban élők esetén figyelhető meg. A párkapcsolatban, de nem együtt élők egyenlege a középmezőnyben helyezkedik el.

A házasságban élőknek van a legnagyobb arányban gyermekük, míg a párkapcsolatban, de nem együtt élőknek a legkisebb arányban, az egyedülállók és az élettársi viszonyban élők pedig hasonló százalékban nevelnek gyermeket. A házasságban élők esetében két gyermek jellemző – ez egyben az ideálisnak ítélt gyermekszám a magyarok szerint –, a további kategóriákba tartozók esetén pedig a gyermektelenek aránya a legnagyobb. Az elkövetkező öt évben a legnagyobb arányban a házasságban élők nem terveznek gyermeket, érdemes ugyanakkor hangsúlyozni, hogy ezt az is okozhatja, hogy az ő körükben a legmagasabb (92,6 százalék) azok hányada, akiknek már van gyermekük. A párkapcsolatban, de nem együtt élők több mint harmada tervez gyermeket az elkövetkező öt évben,

3 Az inkább egyetértők arányából kivonva az inkább egyet nem értők aránya.

míg az egyedülállók esetén ez az arány 13 százalék. Emellett – függetlenül attól, hogy van-e jelenleg gyermekük – a párkapcsolatban, de nem együtt élők 80 százaléka számára fontos, hogy legyen saját gyermekük. Az alminta válaszadóiból a házasokat leszámítva – akik körében a legmagasabb a gyermeket nevelők száma – az élettársi kapcsolatban élők, a párkapcsolatban, de nem együtt élők és az egyedülállók is úgy nyilatkoztak, hogy több gyermeket vállalnának, mint amennyi jelenleg van, ha lehetőségük lenne „újrakezdeni”.

Ha nem csupán az elkövetkező öt évet, hanem a távlati terveket vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy a párkapcsolatban, de nem együtt élők tervezik a legnagyobb arányban, hogy egyszer házasságot fognak kötni. Emellett a párkapcsolatban, de nem együtt élők relatív többsége tervez két gyermeket a jövőben, továbbá hasonló százalékban terveznek egy és három gyermeket.

A tervek és az alapvető viszonyulás mellett kitértünk arra is, vajon hogy érzik a megkérdezettek, általánosságban az élet egyes tényezőire pozitív vagy negatív hatást fejt-e ki a gyermekvállalás (2. táblázat). Az eredmények szerint a gyermekvállalás főként az anyagi helyzetre és a munkahelyi karrierre gyakorol negatív, míg a boldogságérzetre és a lelki egyensúlyra, nyugalomra a legpozitívabb hatást. A házasságban élők körében a legmagasabb azok aránya, akik pozitív hatásokat említettek, a párkapcsolatban, de nem együtt élők pedig a legborúlátóbbak a témában.

Házasságban élők: Az anyagi helyzetet és a karriert leszámítva ők minden területen magasabb arányban társítottak pozitív hatást a gyermekvállaláshoz a többi csoporthoz képest.

Élettársi kapcsolatban élők: Ők jellemzően pesszimista képet festettek a gyermekvállalásról. A lehetséges tizenegy területből hat esetben (anyagi helyzet, párkapcsolat, a szabadidő eltöltése, biztonságérzet, lelki egyensúly, önmegvalósítás) az átlag felett jelölték meg azt, hogy negatív hatást gyakorol a gyermekvállalás.

Párkapcsolatban, de nem együtt élők: E csoport tagjai a biztonságot (biztonságérzet és időskori biztonság) és az egészséget leszámítva minden területen az átlaghoz képest magasabb arányban társítottak negatív hatást a gyermekvállaláshoz.

Egyedülállók: A jelenleg párkapcsolat nélküliek vélekedtek a legnagyobb százalékban úgy, hogy pozitív hatást gyakorol a karrierre és az anyagi helyzetre a gyermekvállalás. Ennek oka feltehetőleg az, hogy az a gyermekvállalást a párkapcsolattal összefüggésben társítottak gazdasági előnyöket a gyermekvállaláshoz. Emellett az átlaghoz képest nagyobb arányban választották azt, hogy az időskori biztonságra és az egészségre pozitív hatást gyakorol a gyermekvállalás.

	Házasságban élő (%)		Élettársi kapcsolatban élő (%)		Párkapcsolatban, de nem együtt élő (%)		Egyedülálló (%)	
	Pozitív	Negatív	Pozitív	Negatív	Pozitív	Negatív	Pozitív	Negatív
Anyagi helyzet	25,9	44,7	23,1	53,9	18,4	53,3	29,1	47,3
Boldogságérzet	79,7	5,2	72,3	5,8	73,3	6,4	72,3	6,5
Párkapcsolat	54,9	9,8	47,2	14,2	47,9	13,6	49,1	11,7
Karrier	10,6	45,2	9,1	50,8	8,3	49,8	12,2	44,2
Kapcsolatok	35,2	11,4	32,4	13,1	33,8	17,3	33,1	11,5
Szabadidő	34,4	18,3	30,3	23,9	29,3	31,8	30,0	18,5
Biztonságérzet	40,2	7,1	31,8	8,1	32,2	7,0	37,1	7,8
Lelki egyensúly	55,2	8,7	47,7	11,4	48,1	12,3	49,1	9,5
Időskori biztonság	39,5	5,3	32,7	4,9	34,0	4,6	38,2	7,1
Egészség	35,0	7,7	26,8	8,1	23,0	7,1	32,9	8,7
Önmegvalósítás	33,2	16,2	29,7	18,7	30,6	20,8	31,0	15,1

2. táblázat: A gyermekvállalás pozitív vagy negatív hatása egyes területekre (%)

A párkapcsolatban, de nem együtt élő gyermektelenek családtervezési jellemzői

A következőkben a párkapcsolatban, de nem együtt élő almintánkat tovább szűkítettük azokra a válaszadókra, akiknek nincs gyermekük ($n = 1828$). Korábbi nagymintás vizsgálataink azt mutatták, hogy a párkapcsolatban élő gyermektelenek gyermekvállalási szándéka magas, a gyermekes párkapcsolatban élőkhez képest jóval nagyobb arányban szeretnének gyermeket vállalni, és több gyermeket is terveznek (Engler et al. 2022). Ebből kiindulva a következőkben arra keressük a választ, hogy vajon a párkapcsolatban élő gyermektelenek hogyan vélekednek a házasságról, valamint hogy a házasodási szándék növeli-e körükben a gyermekvállalási hajlandóságot.

Megállapítható, hogy a párkapcsolatban, de nem együtt élők körében felülreprezentáltak a 18–29 évesek, a tanulók és a városokban élők. Azért, hogy jobban megismerjük a csoport tagjainak családtervezési jellemzőit K-means klaszteranalízist végeztünk. A klaszteranalízisbe tizenegy változót vontunk be, amelyek a megkérdezettek házassodási hajlandósággal kapcsolatos főbb attitűdjeit mérik ($n = 475$). A párkapcsolatban, de nem együtt élő gyermektelen válaszadók csoportja elemzésünk alapján négy klasztercsoportra osztható: mintakövető házassodók, meggyőződéses házasságpártiak, elutasítók és tradicionális biztonságkeresők (3. táblázat).

	Mintakövető házassodók	Meggyőződéses házasságpártiak	Elutasítók	Tradicionális biztonságkeresők
Mennyire fontos a házasság intézménye?	1,92	1,92	1,00	1,83
Tervezi-e, hogy a jövőben egyszer házasságot fog kötni?	1,91	1,92	1,22	1,84
A házasság elavult.	1,04	1,03	1,39	1,06
A házasság felesleges.	1,01	1,01	1,38	1,11
A házasság stabilitást nyújt.	1,27	1,93	1,09	1,91
A házasság manapság divatos.	1,09	1,00	1,18	2,00
A házasság szükséges.	1,09	1,37	1,09	1,38
A házasság megőrzendő.	1,28	1,84	1,07	1,83
A házasság érzelmileg előnyös.	1,21	1,89	1,10	1,88
A házasság gazdaságilag előnyös.	1,18	1,54	1,31	1,75
A házasság a gyermekvállalás szempontjából a legelőnyösebb párkapcsolati forma.	1,32	1,78	1,24	1,75

3. táblázat: A párkapcsolatban, de nem együtt élők klaszterei, átlagértékek a kétértékű skálán (1 = nem igaz a házasságra; 2 = igaz a házasságra; $n = 475$)

A *mintakövető házassodók* klaszterbe azok a megkérdezettek tartoznak, akik számára kiemelten fontos a házasság intézménye, és tervezik, hogy házasságot kötnek a jövőben. Ők jelentik a párkapcsolatban, de nem együtt élő gyermektelenek 33,5 százalékát.

A *meggyőződéses házasságpártiak* gondolkodnak a leginkább hagyományos módon a házasságról (stabilitást nyújt, megőrzendő, érzelmileg előnyös, szükséges), és felértékelik azt, hogy a házasság a gyermekvállalás

szempontjából a legelőnyösebb párkapcsolati forma is. Idetartozik az almlinta 32,8 százaléka.

Az *elutasítók* klasztercsoport tagjai tartják a legkevésbé fontosnak a házasságot, és nem terveznek házasságkötést. A többi válaszadóhoz képest ők értenek egyet a legkevésbé a házasság előnyeivel (stabilitást nyújt, szükséges, megőrzendő, érzelmileg előnyös), valamint azzal, hogy a gyermekvállalás szempontjából a legelőnyösebb párkapcsolati forma a házasság. Ők alkotják a szűrt minta ötödét (20,2 százalékát).

A *tradicionális biztonságkeresők* csoportjába azok tartoznak, akik a leginkább úgy gondolják, hogy a házasság divatos, emellett stabilitást nyújt, érzelmileg és gazdaságilag is előnyös, megőrzendő, szükséges, illetve hogy a gyermekvállalás szempontjából a legelőnyösebb párkapcsolati forma. Ők alkotják a párkapcsolatban, de nem együtt élő gyermektelenek 13,5 százalékát.

A következőkben a szociodemográfiai tényezők mentén tovább jellemezzük a klasztercsoportok tagjait. Annak ellenére, hogy a bevont változók közül kizárólag a vallásosság esetében találtunk szignifikáns különbségeket ($p = 0,000$), kirajzolódnak mintázatok a társadalmi háttér mentén (4. táblázat).

A mintakövető házasodók körében nagyjából egyenlően oszlik meg a férfiak és a nők aránya, jellemzően 18–29 évesek, és városban élnek. Az iskolázottság tekintetében magas körökben a középfokú végzettséggel és érettségivel rendelkezők hányada, és a többi csoporthoz képest valamelyest magasabb a felsőfokú végzettségűeké. A mintakövető házasodóknak több mint a fele vallásosnak mondja magát, ugyanakkor a többi csoporthoz képest nagyobb a kérdéssel kapcsolatos választ megtagadók aránya is.

A meggyőződéses házasságpártiak körében magasabb arányban jelennek meg a nők, a fiatalok (18–29 évesek), a városban élők, a középfokú érettségivel rendelkezők és a vallásosak.

Az elutasítókon belül – a korábbi csoportokhoz képest – magasabb százalékban jelennek meg a férfiak. Bár korcsoport szerint itt a legfiatalabbak (a 18–29 évesek) vannak jelen a legnagyobb arányban, megfigyelhető, hogy a többi csoporthoz képest kissé magasabb a 30–49 évesek hányada is. Jellemzően városban vagy a fővárosban élnek. Többnyire legfeljebb

középfokú végzettséggel rendelkeznek, de a többi klasztercsoporthoz képest nagyobb körükben az ennél alacsonyabb végzettségűek aránya is. Az elutasítók több mint fele nem tartja magát vallásosnak.

A tradicionális biztonságkeresők körében a legmagasabb a nők, a 18–29 évesek, a városban élők, a legfeljebb középfokú végzettséggel rendelkezők és a magukat vallásosnak mondók aránya.

		Mintakö- vető háza- sodók (%)	Meggyő- ződéses házas- ságpár- tiak (%)	Eluta- sítók (%)	Tradici- onális biztonság- keresők (%)	Szignifi- kancia- érték
Nem	Férfi	48,4	39,1	54,2	39,1	0,069
	Nő	51,6	60,9	45,8	60,9	
Kor	18–29 éves	66,7	65,4	46,9	68,8	0,094
	30–39 éves	18,9	18,6	36,5	20,3	
	40–49 éves	8,8	10,3	12,5	7,8	
	50–59 éves	4,4	3,8	2,1	3,1	
	60 éven felüli	1,3	1,9	2,1	0	
Településtípus	Budapest	23,3	23,7	26,0	15,6	0,0763
	Megyeszékhely	27,0	26,3	21,9	28,1	
	Város	31,4	30,8	29,2	40,6	
	Község	18,2	19,2	22,9	15,6	
Iskolai végzettség	Alapfokú vagy alacsonyabb	5,0	4,5	7,3	4,7	0,762
	Középfokú, érettségi nélkül	7,5	5,8	11,5	4,7	
	Középfokú, érettségivel	56,6	62,2	53,1	62,5	
	Felsőfokú vagy magasabb	30,8	27,6	28,1	28,1	
Vallásosság	Vallásos	56,0	64,7	29,2	68,8	0,000
	Nem vallásos	28,3	28,2	57,3	26,6	
	Nem tudja / nem válaszol	15,7	7,1	13,5	4,7	

4. táblázat: A klasztercsoportok jellemzése a társadalmi háttér mentén (%)

A következőkben a gyermekvállalási hajlandóság mentén jellemezzük a vizsgált csoportokat (5. táblázat). Megfigyelhető, hogy legnagyobb arányban a meggyőződéses házasságpártiak terveznek gyermeket vállalni, és ők gondolják leginkább úgy, hogy fontos a saját gyermek az életükben.

Mivel ahogy korábban láthattuk, házasságot is ők terveznek a leginkább, családalapítás szempontjából ők tekinthetők a legígéretesebb csoportnak. A legkisebb arányban az elutasítók terveznek gyermeket, ahogy jellemzően házasságot sem terveznek. Ez a csoport a saját gyermeket sem tartja olyan mértékben fontosnak, mint a többi párkapcsolatban élő.

		Mintakö- vető háza- sodók (%)	Meggyő- ződéses házasság- pártiak (%)	Eluta- sítók (%)	Tradicio- nális biz- tonságke- resők (%)	Szignifi- kancia- érték
Tervez-e gyermeket öt éven belül?	Inkább igen	49,1	52,6	33,3	43,8	0,046
	Inkább nem	44,7	44,2	63,5	51,6	
	Nem tudja / nem válaszol	6,3	3,2	3,1	4,7	
Mennyire fontos az ön számára, hogy legyen saját gyermeke?	Inkább nem fontos	17,0	12,2	46,9	18,8	0,000
	Inkább fontos	80,5	86,5	50,0	81,3	
	Nem tudja / nem válaszol	2,5	1,3	3,1	0	

5. táblázat: A klasztercsoportok összefüggése a gyermekvállalással (%)

A gyermekvállalás megítélése

Ahogy az eddigi eredmények alapján kirajzolódott, a párkapcsolatban, de nem együtt élő gyermektelenek tervei jelentősen különböznek a családalapítással kapcsolatban. Míg a mintakövető házassodók ebből a szempontból a legígéretesebb csoportnak tűnnek, addig az elutasítók kevésbé fontolgatják a családalapítást. Ők jelentik tehát azt a csoportot, amelynek az ösztönzése családpolitikai szempontból kihívásokat tartogathat. Alapvetően kijelenthető, hogy az állam segítségét a családok életében, a családalapításban és a gyermeknevelésben valamennyi alcsoport fontosnak, elengedhetetlen követelménynek tartja, de a tradicionális biztonságkeresők (96,9 százalék) és a meggyőződéses házasságpártiak (96,8 százalék) tartják a legnagyobb arányban szükségesnek, a legkisebb hányadban pedig az elutasítók (88,5 százalék). A mintakövető házassodók is fontosnak tekintik az állami támogatást (93,1 százalék), de az eredmények alapján megállapítható, hogy a többi csoporthoz képest az ő határozott szándékukat kevésbé befolyásolja a családtámogatások mértéke.

A 6. táblázat azt mutatja be, hogy a különböző klasztercsoportok hogyan ítélik meg a gyermekesek helyzetét a társadalomban. A legnagyobb arányban a tradicionális biztonságkeresők és a meggyőződéses házasságpártiak tartják fontosnak az állami segítségnyújtást, és azzal is ez a két csoport ért egyet a legnagyobb arányban, hogy támogatásra van szükség ahhoz, hogy minél több gyermek születhessen. Az elutasítók szignifikánsan kisebb arányban vélik úgy, hogy a támogatások segíthetik a gyermekek megszületését. Ugyanakkor ők azok, akik a leginkább úgy gondolják, hogy a gyermekek anyagi terhet jelenthetnek a szülők számára. Bár a legnagyobb százalékban a meggyőződéses házasságpártiak szeretnének gyermeket vállalni, azt láthatjuk, hogy a tradicionális biztonságkeresők gondolják leginkább úgy, hogy a gyermekeseknek nagyobb a társadalmi megbecsültségük. Legnagyobb arányban az elutasítók vélik úgy, hogy a gyermekes családok terhet jelentenek a társadalom számára, ami összefügg azzal, hogy ők azok, akik a legkevésbé motiváltak a házasodásra és a gyermekvállalásra.

		Mintakö- vető háza- sodók (%)	Meggyő- ződéses házasság- pártiak (%)	Eluta- sítók (%)	Tradici- onális biztonság- keresők (%)	Szignifi- kancia- érték
Ha azt sze- retnénk, hogy több gyermek szülessen, jobban kellene támogatni a gyermeket vállalókat.	Inkább nem	16,4	10,9	24,0	6,3	0,011
	Is-is	22,6	21,2	22,9	26,6	
	Inkább igen	57,9	67,9	52,1	67,2	
	Nem tudja / nem válaszol	3,1	–	1,0	–	
A gyermekek anyagi terhet jelentenek a szülőknek.	Inkább nem	23,3	28,2	14,6	28,1	0,039
	Is-is	28,3	25,6	19,8	28,1	
	Inkább igen	45,3	46,2	63,5	40,6	
	Nem tudja / nem válaszol	3,1	–	2,1	3,1	
A gyermekes embereknek nagyobb a tár- sadalmi meg- becsültségük.	Inkább nem	26,4	19,9	30,2	10,9	0,004
	Is-is	32,7	33,3	33,3	20,3	
	Inkább igen	37,1	44,2	31,3	65,6	
	Nem tudja / nem válaszol	3,8	2,6	5,2	3,1	
A gyermekes családok nagyobb terhet jelentenek a társada- lomnak.	Inkább nem	58,5	69,9	52,1	71,9	0,097
	Is-is	20,8	16,0	21,9	15,6	
	Inkább igen	17,6	12,8	20,8	12,5	
	Nem tudja / nem válaszol	3,1	1,3	5,2	–	

6. táblázat: A klasztercsoportok összefüggése a gyermekvállalás társadalmi megítélésével (%)

Összegzés

Tanulmányunkban a párkapcsolattípus és a házasodási, valamint a gyermekvállalási hajlandóság összefüggéseit tártuk fel. Korábbi vizsgálatok (Engler et al. 2022) rávilágítottak, hogy a párkapcsolatban élő gyermektelenek gyermekvállalási aspirációja magas, ám gyermekvállalási attitűdjük és a házasodási hajlandóság kapcsolatát nem vizsgálták. Elemzésünkben elsőként négy párkapcsolati, családi állapot szerinti típust azonosítottunk és jellemeztünk: házasságban élők, élettársi kapcsolatban élők, párkapcsolatban, de nem együtt élők és egyedülállók, majd vizsgálatunkat leszűkítettük a nem egy háztartásban, de párkapcsolatban élő, gyermektelen tizennyolc éven felüli válaszadókra.

Összességében azt láthatjuk, hogy a gyermektelen, párkapcsolatban, de nem együtt élők többsége tervezi mind a házasságkötést, mind a gyermekvállalást. A legnagyobb százalékban a mintakövető házasodók klasztercsoportjába tartoznak a párkapcsolatban, de nem együtt élő gyermektelen válaszadók. A gyermekvállalási tervek alapján azt látjuk, hogy a meggyőződéses házasságpártiak tervezik legnagyobb arányban a családalapítást; az ő körükben felülreprezentáltan jelennek meg a nők, a 18–29 éves fiatalok, a városban élők, az érettségivel rendelkezők és a vallásosak. Az elutasítók csoportjának tagjai a legkevésbé mutatnak hajlandóságot a családalapításra. Mindezek alapján családpolitikai szempontból a mintakövető házasodók tűnnek a legígéretesebb csoportnak, míg az elutasítók jelenthetik a legnagyobb kihívást.

Felhasznált irodalom

- Agócs Gergely, Balogh Enikő (2020) Ismét népszerű a házasság Magyarországon. *Kapocs*, 3. évf. 3–4. sz. 38–61.
- Balog Piroška, Susánszky Anna (2022) A házastársi/élettársi kapcsolat minősége és a mentális egészségi állapot összefüggései a fiatal felnőttek körében. *Kapocs*, 5. évf. 1. sz. 22–32.
- Engler Ágnes (2017) Partnerkapcsolatok és a házassági prémium. *Kapocs* 16. évf. 4. sz. 5–10.
- Engler Ágnes (2018) Párkapcsolati elköteleződések és családalapítási szándékok. In: Engler Ágnes (szerk.) *Család és karrier. Egyetemi hallgatók jövőtervei*. Debrecen: Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központ. 12–41.
- Engler Ágnes (2020) Családi közösségek. In: Pusztai Gabriella (szerk.) *Nevelésszociológia. Elméletek, közösségek, kontextusok*. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó. 133–159.

- Engler Ágnes, Kozek Lilla és Németh Dóra Katalin (2020) Családi életre nevelés Magyarországon. *Iskolakultúra*, 30. évf. 6. sz. 52–66. DOI: <https://doi.org/10.14232/ISKKULT.2020.6.52>
- Engler Ágnes, Markos Valéria és Major Enikő (2022) Párkapcsolati mintázatok és a gyermekvállalás. In: Engler Ágnes, Purebl György, Susánszky Éva és Székely András (szerk.) *Magyar lelkiállapot 2021. Család – egészség – közösség*. Budapest: KINCS. 51–68.
- Engler Ágnes, Pári András (2021) Párkapcsolat és családalapítás. In: Székely Levente (szerk.) *Magyar fiatalok a koronavírus-járvány idején. Tanulmánykötet a Magyar Ifjúság 2020 kutatás eredményeiről*. Budapest: Enigma 2001 Kiadó és Médiaszolgáltató Kft. 87–112.
- Fields, Jason, Casper, Lynne M. (2001) America's Families and Living Arrangements. Population Characteristics. *Current Population Reports*, Vol. 20. (537): 1–16.
- Kapitány Balázs, Murinkó Livia (2020) Párkapcsolati változások, termékenységi trendek. In: Kolosi Tamás, Szelényi Iván és Tóth István György (szerk.) *Társadalmi riport*. Budapest: TÁRKI. 146–170.
- Komlósi Piroska (2014) *Családi életre és kapcsolati kultúrára felkészítés*. Budapest, L'Harmattan.
- Kopp Mária, Skrabski Árpád (2003) A gyermekvállalás pszichológiai és szociális háttértényezői a magyar népesség körében. *Demográfia*, 46. évf. 4. sz. 383–395.
- Kopp Mária, Skrabski Árpád (2021) *A boldogságkeresés útjai*. Budapest: KINCS.
- Murinkó Livia, Rohr Adél (2018) Párkapcsolat, házasságkötés. In: Monostori Judit, Őri Péter és Spéder Zsolt (szerk.) *Demográfiai portré 2018. Jelentés a magyar népesség helyzetéről*. Budapest: KSH Népeségtudományi Kutatóintézet. 9–28.
- Pári András, Varga Anikó és Balogh Enikő (2019) Magyar családpolitikai folyamatok a Családvédelmi Akcióterv 2019. szeptember végén rendelkezésre álló eredményeinek tükrében. *Kapocs*, 2. évf. 3–4 sz. 12–25.
- Péterfi Petra Jolán (2021) A tervezett és a megvalósított gyermekszám közötti eltérések lehetséges okai Magyarországon In: Ress Boglárka, Nádas Zsófia és Borbándi Erik (szerk.) *Annales 2020*. Budapest: Nemzetstratégiai Kutatóintézet. 57–63.
- Rohr Adél (2017) Vélemények a házasságról és az élettársi kapcsolatról Magyarországon a rendszerváltást követő 25 évben. *Demográfia*, 60. évf. 2–3. sz. 173–195. DOI: <https://doi.org/10.21543/Dem.60.2-3.2>
- Szabó Gábor, Susánszky Éva és Szántó Zsuzsa (2013) Magyarország közérzete – 25 év a lelkiállapot tükrében. http://www.hungarostudy.hu/files/magyarorszag_kozerzete_teljes2.pdf (Letöltés: 2021. november 4.)
- Szalma Ivett, Takács Judit (2016) Gyermektelenség Magyarországon. Mítoszok és kutatási eredmények. *Magyar Tudomány*, 177. évf. 2. sz. 159–167.
- Takács Judit, Szalma Ivett (2013) Az azonos nemű párok általi örökbefogadással kapcsolatos attitűdök Magyarországon. *Socio.hu*, 3. évf. 1. sz. DOI: <https://doi.org/10.18030/socio.hu.2013.1.1>
- Tóth Olga (1999) Családformák és együttélési minták a mai magyar társadalomban. In: Lévai Katalin, Tóth István György (szerk.) *Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről*. Budapest: TÁRKI. 53–62.